

Előszó

Napjainkban számos nevelési forma közül választhatunk a környezeti nevelés hatékony megvalósítása érdekében, melyek közül kiemelkednek az erdei iskolák. Mindezek ellenére csak elszórtan, egy-egy tudományos konferencián vagy folyóirat-cikkben olvashatunk az erdei iskolákban folyó környezeti nevelés eredményeiről, amelyekből nehéz átfogó képet alkotnunk ennek a nagy hagyományokkal rendelkező nevelési környezetnek a tényleges hasznosságáról. Ezért, tematikus számba rendeztük számos hazai kutató erre vonatkozó tapasztalatát, eredményeit.

A Tudásbővítés, képesség- és attitűdfejlesztés az erdei iskolákban munkacímű tematikus számunkban hét tudományos tanulmány mellett három gyakorlati alkalmazás is helyet kapott. A kötet szakmai szerkesztői közül Mika János professzor a tágabb értelemben vett környezeti nevelés képviselője, míg Huszti Anett hivatásszerűen tevékenykedik erdei iskolákban, illetve foglalkozik azok megvalósításával.

Kováts-Németh Mária és Földes-Leskó Gabriella tanulmánya nyitja a tanulmányok sorát. Az első szerző hazai viszonylatban elsőként, de nemzetközi áttekintésben is az elsők között hozott létre Erdei Iskolai Oktatóközpontot, illetve járt élen az erdőpedagógia elméleti koncepciójának kidolgozásában. A tanulmány bemutatja ennek átfogó koncepcióját, emellett számos szakirodalmi forrást is hivatkozik. A tanulmány másik szerzője, az első szerző sikerrel védett doktorandája, a Mátra térségében alkalmazza az erdőpedagógiai elképzeléseket, s teszi a programokat közkinccsé, mások számára is felhasználhatóvá.

Vajtáné Boros Éva Klára két dolgozatnak is szerzője. A kötet második tanulmányának középpontjában egy országos felmérés áll, amelyben a szerző az erdei iskolákban dolgozó kollégák tapasztalatait gyűjtötte össze csaknem 1200 kitöltött kérdőív alapján. A kérdéseket a szerző és munkatársai úgy állították össze, hogy a válaszok adatokkal szolgáljanak a várható támogatási igényről, az erdei iskolázás szereplőinek összetételéről, a szolgáltatások módjáról, továbbá feltárják a jelenlegi gondokat, azokat a területeket, ahol az oktatási intézmények segítséget várnak programjaik szervezéséhez, megvalósításához. A tanulmány közreadja magát a 17 kérdést tartalmazó, feldolgozott kérdőívet is.

Mónus Ferenc és Kiss Ferenc tanulmánya azt mutatja be, hogyan készítik fel a tanárképzésben részt vevő hallgatókat az erdei iskola sajátos környezetének kihasználására. A tanulmány a témakör számos szakirodalmi forrásának ismertetésével indul, majd rámutat, hogy a hallgatók mely készségeik, pedagógiai kompetenciáik fejlesztésében lehet jelentős szerepe az erdei iskolában való nevelésre felkészítésnek. Találunk a cikkben kétnapos képzési programot is a tanárjelöltek felkészítésére, továbbá a szerzők belegondolta abba is, hogy milyen neveléstudományi kutatások folytatása ajánlható országosan az erdei iskolákkal kapcsolatban.

Gerván Kinga és Hill Katalin írása nem kisebb szemléletformáló feladatról értekezik, mint a fenntarthatóságra nevelés megoldása erdei óvodai környezetben. Természetesen, az életkori sajátosságok ekkor még csak annak átélésére ad lehetőséget, hogy milyen szép és harmonikus a természet. Szerepel a tanulmányban egy kismintás feldolgozás, amelyben az erdei óvodában járt

gyermekek szülei számolnak be arról, hogy mennyire maradandóak a gyermekek által a háromnapos program során szerzett élmények és ismeretek. A vizsgálatok eredménye, hogy az erdei óvoda tartós tudásbeli és érdeklődésbeli változást eredményez a gyermekekben.

Kopasz Adrienn Réka tanulmánya középpontjában az ökológiai identitás és annak fejlesztése áll erdei iskolai környezetben. Különböző fenntartású akkreditált erdei iskolai programok elemzését végezte, nemzeti parkok, illetve erdészetek, továbbá magán és köznevelési fenntartású erdei iskolák programjaiból vizsgálva 5-5 típust. Kérdőíves módszert alkalmaz, amelynek során egy-egy osztály tanulóinak környezeti attitűdjét vizsgálja közvetlenül az erdei iskolai program előtt, illetve után. A tanulmány nem várt különbségeket tár fel mind a programok módszertani sokfélesége, mind a fenntartó profiljához illeszkedő tartalmak tekintetében.

Husztí Anett cikke az erdei iskolát a problémamegoldó gondolkodás színtereként vizsgálja. A problémamegoldó gondolkodás fejleszti az oknyomozó készséget, a hipotézisalkotás képességét és a megfigyelést. Emellett, élénkíti a kreatív és kritikai gondolkodást, stb. Az írás összefoglalja a problémamegoldás iskolai és azon kívüli színtereit és módszereit, majd röviden vázolja az erdei iskoláztatás hazai történetét. Végül, a szerző által legjobban ismert erdei iskola problémamegoldásra irányuló gyakorlatából kapunk, máshol is felhasználható ízelítőt.

A tudományos tanulmányok sorát Horotán Katalin és Varga János írása zárja, amely a leendő biológiatestőrök felkészítését tárgyalja az erdei iskolai foglalkozások megtartására. Gyakori ugyanis, hogy az erdei iskolákban is egy adott osztályközösség tanárai dolgoznak a diákokkal. A biológus tanárképzésben az elméleti-, gyakorlati- és terepgyakorlati foglalkozások a legalkalmasabbak arra, hogy az ehhez szükséges szakmai tudás átadása mellett betekintést nyújtsanak az erdei iskolai munkába a szervezéstől a megvalósításig. Szakirodalmi források áttekintése mellett, ez a tanulmány is szolgál máshol is felhasználható, konkrét programjavaslatokkal.

Az alkalmazások sorát Vajtáné Boros Éva Klára másik cikke nyitja meg, amelynek nagy tapasztalatú szerzője – a címben is vállaltan – útmutatót nyújt erdei iskolák szervezéséhez. Az erdei iskola megvalósítását az előkészítés, megvalósítás, feldolgozás hármassága jellemzi. A cikkben mindhárom fázisról fontos gyakorlati szempontokat olvashatunk a helyszín megválasztásától a költségek mérséklési lehetőségein át a szülők megnyeréséig az előkészítés fázisában, illetve a tantárgyi követelményekkel minél szorosabb kapcsolatban álló program kidolgozásától a közösségi élmények megéléséig, a lebonyolítás fázisában, végül a hazatérés utáni hasznosítás praktikáit is felvillantva az élmények feldolgozásának záró szakaszában.

Orosz Magdolna tanulmánya is gazdag erdei iskolai tapasztalt átadását célozza. A cikkben található felkészülési projektterv és a konkrét erdei iskola program felhasználható más erdei iskolai programok elkészítéséhez. A cikkben összegyűjtött pedagógusi és diákvéleményekből is kitűnik, hogy ez a tanulószervezési forma hatékonyan járul hozzá a 6-10 éves gyerekek környezeti neveléséhez és pozitívan befolyásolja a fenntarthatósági kompetenciák fejlesztését. A praktikus tapasztalatokon túl, a dolgozat nyolc pontban összefoglalja az erdei iskolák legfontosabb szakmai-módszertani sajátosságait is.

Tematikus kötetünket Domina Norbert írása zárja, aki a vadászat és a vadon élő állatok erdei iskolai bemutatási lehetőségeit tárja az olvasó elé. Megtudjuk belőle például, hogy a vadász nem hivatásos ellensége a vadon élő állatoknak, hanem segítője, gondozója is az erdei ökoszisztémáknak. A vadászatra fókuszáló konkrét erdei iskolai programokban részt vevő gyerekek megismerkedhetnek az erdő- és vadgazdálkodás alapjaival és hagyományaival, az erdő és az ember évszázados viszonyával. Megtanulják a természeti környezetben való viselkedés normáit és legfontosabb szabályait.

E tíz írás alapján ajánljuk a most következő, tematikus kötetet mindazok figyelmébe, akik maguk is cselekvő részesei az immár három évtizedes erdei iskola mozgalomnak, vagy kutatói az erdei iskoláknak, vagy tágabb értelemben az iskolán kívüli környezeti nevelésnek.

Eger-Debrecen 2019. október 1.

Mika János és Huszti Anett

a 3. szám felelős szerkesztői